

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Tożsamość korsykańska a wartości republikańskie we Francji

Author: Renata Jankowska

Citation style: Jankowska Renata. (2015). Tożsamość korsykańska a wartości republikańskie we Francji. W: G. Libor, J. Wódz (red.), "Niedokończone tożsamości społeczne : szkice socjologiczne" (S. 54-65). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

RENATA JANKOWSKA

Instytut Socjologii

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Tożsamość korsykańska a wartości republikańskie we Francji

20 września 1792 roku stojący na wzgórzu gen. Kellermann zawołał: „Vive la Nation!”. „Okrzyk bojowy przejęty został przez masy stojące w szyku bojowym za naczelnym wodzem. Tamtego dnia, 20 września 1792 roku, okrzyk Valmy miał tak olbrzymią wartość symboliczną, że Goethe, korespondent wojenny i świadek tego wydarzenia, wierzył, że w tamtej chwili rozpoczęła się nowa era w historii świata”¹ (GUSDORF, 1987: 117). Wyłoniony następnego dnia po bitwie pod Valmy Konwent Narodowy 22 września 1792 roku proklamował we Francji Republikę. Znaczenie okrzyku z Valmy miało nie tylko wymiar symboliczny w nowej Republice. Zastąpił on wcześniejsze okrzyki bojowe: „Montjoie Saint Denis!” czy „Vive le roi!”, a także wprowadził koncepcję narodu do dyskursu politycznego.

Przed wybuchem Wielkiej Rewolucji Francuskiej nie istniała świadomość narodowa, koncepcja narodu nie miała wydźwięku politycznego. Naród mogły stanowić różne grupy zjednoczone nie na podstawie kryteriów etnicznych czy pochodzenia, ale pod rządami tego samego władcy. W jednym z przedrewolucyjnych *cahiers de doléances*, w których zapisywano skargi i żądania przed zebraniem się Stanów Generalnych, możemy przeczytać: „Wszyscy poddani Królestwa tworzą tylko jeden naród podległy temu samemu władcy i w konsekwencji powinni stanowić jedną rodzinę podporządkowaną jednemu i temu samemu systemowi (régime)” (BASZKIEWICZ, 1993: 229). Francuski duchowny Emmanuel-Joseph Sieyès w pamflecie *Qu'est-ce que le Tiers état ?* („Czym jest stan trzeci?”) wydanym w 1789 roku pisał, że to stan trzeci jest narodem, sam naród zaś określił jako „ciało stowarzyszone, które jest podległe wspólnemu prawu i reprezentowane jest przez to samo ustawodawstwo” (SIEYÈS, 2002: 7).

¹ Jeśli nie zaznaczono inaczej, cytaty z tekstów obcojęzycznych podano w tłumaczeniu autorki artykułu.

Wielka Rewolucja Francuska wprowadziła dwa pojęcia, które wkrótce zaczęły dominować w życiu politycznym: narodowość i nacjonalizm (GUSDORF, 1987: 122). Pojawił się nowy termin, który zdominował przestrzeń polityczną Francji: jakobińska koncepcja *état-nation*, państwa narodowego, zakładająca równość państwa i narodu, państwa, które miało składać się z jednego narodu. Rewolucja nie przewidywała miejsca dla innych grup narodowościowych. Podczas Święta Federacji, pierwszego wielkiego święta rewolucyjnego zorganizowanego ku uczczeniu wydarzeń z 14 lipca, przedstawiciele Anjou i Bretanii zadeklarowali uroczystie, że nie są ani Bretończykami, ani Andegawenami, „lecz Francuzami i obywatelami tego samego państwa; rezygnujemy zatem z naszych wszystkich lokalnych przywilejów i wyrzekamy się ich jako antykonstytucyjnych” (BASZKIEWICZ, 1993: 232). Idea federacji związana była z koncepcją jedności i homogeniczności narodu francuskiego. Wszyscy obywatele, jako równi wobec prawa, na mocy wzajemnego porozumienia poddani byli władzy pochodzącej z wyborów (GUSDORF, 1987: 125).

Idea państwa narodowego konfrontowana jest z rozwijającymi się ruchami regionalnymi coraz bardziej obecnymi w przestrzeni publicznej. We Francji są one sprzeczne z modelem republikańskim, są zagrożeniem dla narodu i mogą w konsekwencji spowodować jego dezintegrację.

Republikański model państwa francuskiego, wyrosły na gruncie Wielkiej Rewolucji Francuskiej, opiera się nie tylko na „systemie instytucjonalnym”, ale przede wszystkim na wartościach, które odgrywają istotną rolę w przestrzeni publicznej. Francuski polityk Philippe Séguin w swoim słynnym przemówieniu z 5 maja 1992 roku podkreślał, że „Republika Francuska to przede wszystkim system wspólnych wartości, dzięki którym Francja jest tym, czym jest, w oczach świata. Istnieje Republika Francuska, jak niegdyś Republika Rzymska. Od początku jej dewiza jest taka sama: suwerenność ludu, odwołanie się do wolności, nadzieja na sprawiedliwość. [...] Jest związana z solidarnością narodową, wspólną ambicją narodową, duchem narodowym, niepodległością narodową” (*Discours de Philippe Séguin contre le traité de Maastricht...*, 1992). Owe wartości republikańskie, zawarte w preambule Konstytucji Republiki Francuskiej oraz Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela, to przede wszystkim dewiza: „Wolność, Równość, Braterstwo”. Hasło to pojawiło się w debacie publicznej 5 grudnia 1790 roku, następnie zostało zapomniane do 1848 roku, kiedy to stało się oficjalną dewizą II Republiki, w 1946 roku zaś zostało wpisane do Konstytucji, zajmując miejsce symbolu narodowego (*Etudes et intégration. Faire connaître les valeurs de la République. Les élus issus de l'immigration dans les conseils municipaux* (2001–2008), 2009: 27–28).

Jak stanowi art. 1 Konstytucji V Republiki Francuskiej, „Francja jest Republiką niepodzielną, świecką, demokratyczną i socjalną” (*Konstytucja Francji...*, 2005). Niezwykle ważny w kontekście naszych rozważań jest zapis o niepodzielności Republiki. Francja, pomimo dużej liczby mniejszości narodowych (według

Waltera ŻELAZNEGO (2006: 215), Republika Francuska ma najwięcej mniejszości w Europie), odrzuca uznanie ich statusu. W konsekwencji, tworzenie współczesnego narodu (francuskiego) „odbyło się przez totalne wyniszczenie inteligencji Bretończyków, Korsykanów, Oksytańczyków, Basków czy Katalończyków, gwałcono ich prawa do samostanowienia w samym zarodku, tak że rodzące się tam procesy narodowe były unicestwione, zanim świadomość odrębności, zdefiniowana przez inteligencję, dochodziła do mas” (ŻELAZNY, 2006: 216). Stwierdzenie to ma coraz mniejsze zastosowanie w przypadku Korsyki, gdzie świadomość odrębności rozwijana jest od początku funkcjonowania w obrębie państwa francuskiego. Tożsamość korsykańska, oparta na takich elementach, jak: kultura, religia, a przede wszystkim język, wspierana przez ugrupowania terrorystyczne, nie pozwala zapomnieć, że ideę *état-nation* trudno pogodzić z dążeniami niepodległościowymi Korsyki.

Korsyka jest doskonałym przykładem na to, że idea francuskiego państwa narodowego pozostaje w nieustannej konfrontacji z rosnącą potrzebą uznania tożsamości regionalnych. Przypadek ten jest szczególny, ponieważ z jednej strony państwo francuskie pozwoliło na szereg ustępstw w postaci nadania regionowi korsykańskiemu swoistego statusu, z drugiej zaś — dążenia te wspierane są przez organizacje stosujące przemoc fizyczną, co sprawia, że kwestia korsykańska jest traktowana szczególnie.

Status prawno-administracyjny Korsyki

Położenie geostrategiczne Korsyki miało wpływ na jej burzliwą historię. Do Francji obszar ten został przyłączony na mocy traktatu wersalskiego w 1768 roku.

W kontekście prawno-administracyjnym Korsyka stanowi jeden z 27 regionów Republiki Francuskiej, pomimo położenia geograficznego zaliczana jest do Francji metropolitarnej. Jej status opiera się na dwóch najważniejszych elementach. Po pierwsze, jest szczególną wspólnotą terytorialną, po drugie zaś, stanowi integralną część Francji zgodnie z konstytucyjnym zapisem o niepodzielności Republiki.

Korsyka jako specyficzna wspólnota terytorialna Francji

Do najważniejszych reform, które miały wpływ na obecny status szczególnie Korsyki, należą:

1. Reformy z 1982 roku.

2 marca 1982 roku na mocy ustawy o prawach i wolnościach gmin, departamentów i regionów ustanowiony został trzyszczeblowy podział samorządu terytorialnego na gminy, departamenty i regiony. Istotnymi zmianami, które wprowadziła decentralizacja, były m.in.: przekształcenie regionów w jednostki samorządu terytorialnego, powołanie rad regionalnych wybieranych w wyborach powszechnych i bezpośrednich. Powstałe regiony samorządowe mogły tworzyć prawo lokalne i prowadzić własną działalność administracyjną (ŚLUSARCZYK, SZYJKO, 2010: 17—18). Wprowadzenie zmian w ustroju terytorialnym kraju było okazją do rozszerzenia kompetencji Korsyki. Manifestowana już od lat 70. XX wieku odrębność kulturowa (a głównie językowa) była podstawą roszczeń ugrupowań separatystycznych wobec Paryża. Republika postrzegana była jako kolonizator, francuscy funkcjonariusze zaś uważani byli za wrogów z powodu negowania istnienia narodu korsykańskiego (LEFEVRE, 2002: 40 i n.). Reformy państwa francuskiego zapoczątkowane w latach 80. objęły zatem i Korsykę, dla której była to niewątpliwie okazja do przedyskutowania żądań autonomicznych przywódców korsykańskich organizacji separatystycznych.

Nowe ramy funkcjonowania omawianego regionu opierały się na dwóch ustawach: Ustawie nr 82-214 z dnia 2 marca 1982 roku o specjalnym statusie Korsyki: organizacja terytorialna („Journal Officiel” z 3 marca 1982 roku) i Ustawie nr 82-623 z dnia 30 lipca 1982 roku o specjalnym statusie Korsyki: kompetencje („Journal Officiel” z 31 lipca 1982 roku). Mocą ustawy region ten został wyposażony we własny organ stanowiący, radę regionalną — Zgromadzenie Korsyki (*Assemblée de Corse*). Warto wspomnieć, że pierwsze wybory do Zgromadzenia odbyły się już w 1982 roku, w pozostałych regionach Francji zaś dopiero w 1986 roku.

2. Status Joxe: Ustawa nr 91-428 z 13 maja 1991 roku o statusie wspólnoty terytorialnej Korsyki.

Debata wokół problemu korsykańskiego miała swoje konsekwencje w postaci nowej ustawy, zgodnie z którą Korsyka stanowiła wspólnotę terytorialną Republiki Francuskiej i została wyposażona w trzy organy: Zgromadzenie Korsyki, radę wykonawczą Korsyki i organ konsultacyjny — radę gospodarczą, społeczną i kulturalną. Do poszerzonych kompetencji należały m.in.: edukacja, kultura, turystyka, ochrona środowiska i rozwój gospodarczy. Administracyjnie była to forma pośrednia pomiędzy regionem metropolitarnym a zamorskim. Podczas prac nad ustawą pojawiła się ważna kwestia, którą było uznanie narodu korsykańskiego. Pierwotny tekst art. 1 ustawy o statusie wspólnoty terytorialnej Korsyki (*Loi portant statut de la collectivité territoriale de Corse*) w brzmieniu: „Republika Francuska gwarantuje wspólnocie historycznej i kulturowej, którą stanowi lud korsykański (*le peuple corse*), będący częścią ludu francuskiego (*le peuple français*), prawa do zachowania jego tożsamości kulturowej i obrony swoich szczególnych interesów gospodarczych i społecznych”

(cyt. za: ROULAND, 1991: 223), został wykreślony. Decyzją Rady Konstytucyjnej (decyzja Rady n° 91-290 DC z 9 maja 1991 roku) artykuł ten uznany został za niezgodny z Konstytucją Republiki. Rada wyraźnie podkreśliła, że zarazem preambuła Konstytucji z 1946 roku i z 1958 roku, Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela z 1789 roku oraz większość tekstów konstytucyjnych z dwóch ostatnich wieków stanowią o istnieniu jednego tylko ludu — ludu francuskiego (BERNARD, 2002: 6).

3. Proces Matignon (1998—2001).

Rosnąca fala przestępstw, a zwłaszcza zabójstwo prefekta Claude'a Erignaca w lutym 1998 roku, miała decydujący wpływ na kolejną fazę rozmów rządu francuskiego z przedstawicielami Korsyki, w tym z nacjonalistami. Przeciwny był minister spraw wewnętrznych Jean-Pierre Chevènement, który ze względu na brak oficjalnego potępienia zabójstwa prefekta ze strony nacjonalistów korsykańskich podał się do dymisji. Francuska politolog Elisabeth Dupoirier porównała rozmowy do debaty pomiędzy jakobinami a żyrondystami na temat modelu republikańskiego. W konsekwencji, została wypracowana ustawa n° 2002-92, która rozszerzyła jeszcze kompetencje regionu i pozwoliła na wprowadzenie do programu przedszkoli i szkół podstawowych języka korsykańskiego.

Tożsamość korsykańska a tożsamość narodowa Korsyki

Rozwój wielokulturowości i globalizacja sprawiły, że termin „tożsamość” stał się niezwykle popularny i wszedł na stałe do dyskursu politycznego. Jest to pojęcie, które „zrobiło w ostatniej dekadzie w naukach społecznych największą karierę”, było najczęściej wymieniane obok globalizacji „w socjologii, antropologii kulturowej, kulturoznawstwie”. Tożsamość jest „właściwością człowieka kształtowaną w grupie, w środowisku społecznym, pośród ludzi, określających nasze miejsce i relacje z innymi” (PALECZNY, 2008: 27—28). Zbigniew Bokszański określił tożsamość aktora społecznego „jako zbiór wyobrażeń, sądów i przekonań, które konstruuje on wobec samego siebie” (BOKSZAŃSKI, 1990: 83). Dla rozważań w kontekście niniejszego artykułu znaczenie ma nie tyle tożsamość indywidualna (definiowana tutaj przez Bokszańskiego), ile pojęcie tożsamości zbiorowej. Jest ona osadzona na dwóch istotnych elementach: pamięci o własnej historii (wspólnej przeszłości) i opozycji my — oni.

Wspomniana już wcześniej Elisabeth DUPOIRIER w artykule *La question de l'identité et des partis régionalistes en Corse* (2001) wymienia cztery elementy będące podstawą tożsamości korsykańskiej. Francuska politolog przywołuje na początku swoich rozważań Steina Rokkana, twórcę (wraz z Seymourem Martinem Lipsetem) teorii podziałów politycznych (*cleaveges*) na centrum i peryferie.

Napięcia pomiędzy dominującym politycznie centrum a prowincją powodują, że ta ostatnia będzie się przeciwstawiać, chcąc zachować swoją specyfikę i odrębność — taka właśnie sytuacja istnieje na Korsyce.

Do elementów, które świadczą o peryferyjności Korsyki, należą:

1. Położenie geograficzne.

Korsyka jest wyspą znajdującą się bliżej wybrzeża włoskiego niż francuskiego. Elena Filippova z rosyjskiej Akademii Nauk w artykule *La Corse : une voix à part dans le concert français ?* przytacza fragmenty wywiadów z mieszkańcami Korsyki pokazujące, że ankietowani nie czują związku z Francją pomimo posiadania obywatelstwa francuskiego:

Korsyka jest bardziej obszarem śródziemnomorskim aniżeli Francją.

Z punktu widzenia kultury Korsyka nie ma nic wspólnego z Francją, a tak, być może z kilkoma miastami na południu Francji.

Zważywszy na naszą kulturę, jesteśmy bliżej Włochów. Ja sobie zawsze powtarzałem, że nigdy nie powinniśmy byli zostać Francuzami, powinniśmy byli być Włochami. Dlatego, że jesteśmy w środku kultury śródziemnomorskiej jak oni, myślę.

FILIPPOVA, 2008: 5 i n.

2. Historia wyspy.

Analizując dzieje Korsyki, można zauważyć, że w bogatej historii wyspy mniej było okresów pokoju aniżeli podbojów. Zanim Korsyka znalazła się pod wpływami francuskimi, przechodziła kolejno pod panowanie: Etrusków, Kartagińczyków, Rzymian, Wandalów, Bizancjum. 300-letnie rządy Saracenów (Maurów), którzy wyparli Bizancjum w VIII wieku, odcisnęły piętno na historii i stosunkach społecznych na wyspie. Wpływy arabskie to nie tylko symboliczna głowa Maura na fladze Korsyki, ale i kult przemocy oraz broni czy zemsta klanowa (KUCZYŃSKI, 2001: 324). Po panowaniu arabskim Korsyka znalazła się najpierw pod panowaniem Pizy, następnie zaś Genui. Warto wspomnieć, że w latach 1755—1769 wyspa cieszyła się niepodległością. Pasquale Paoli był inicjatorem Republiki wyposażonej w konstytucję, pierwszą na świecie. Ciekawy jest fakt, że zapis z tejże konstytucji stanowił o ludzie Korsyki (*peuple de Corse*), a nie ludzie korsykańskim (*peuple corse*).

3. Czynniki ludzki.

Element ten związany jest ze specyfiką relacji społecznych na Korsyce. Społeczeństwo korsykańskie jest bardzo homogeniczne, więzi społeczne są oparte na organizacji wspólnotowej, rodzina i klan zaś odgrywają bardzo ważną rolę. Na Korsyce rozwinięta jest mafia, ale nie jest to organizacja przestępcza jak np. mafia sycylijska. To raczej lobby, koteria oparta na więzi solidarności. Występujący tam system klanów pozwala na praktyki manipulowania głosami wyborców.

Philippe Franchini przytacza przykład „latających szwadronów wyborców”, którzy zapisywali się na listy w kilku miejscowościach, niejednokrotnie oddalonych od siebie. Te silne więzi, a także niemalże „święte” prawo milczenia pozwalały na szereg naruszeń, zwłaszcza fiskalnych (por. FRANCHINI, 2001).

4. Czynniki kulturowe.

Poczucie wspólnej historii, zamieszkiwanie tego samego terytorium, dzielenie tych samych tradycji i zwyczajów stanowią ważne elementy tożsamości każdej grupy narodowościowej. W przypadku Korsyki niezwykle istotnym elementem jest język korsykański.

Język korsykański jako ważny element tożsamości Korsyki

Koncepcja państwa narodowego to: „jedno państwo, jeden naród”. We francuskim państwie narodowym należałoby dodać jeszcze: „jeden język”. Kwestia języka francuskiego jako jedyne go języka narodu ma swój początek w czasach Wielkiej Rewolucji Francuskiej. „Polityka językowa rewolucji polegała przede wszystkim na dążeniu do usunięcia *patois* i zapewnienia dominacji językowi narodowemu; po wtóre, na doskonaleniu języka francuskiego, tak by stał się perfekcyjnym, jednolitym i przejrzystym instrumentem społecznej komunikacji” (BASZKIEWICZ, 1993: 239–240).

Współcześnie problem uznawalności języków regionalnych lub mniejszościowych nie powinien być rozpatrywany tylko w kontekście zagrożenia jedności narodowej państwa. Niedostateczna dbałość o języki regionalne (czy dialekty) doprowadzić może do ich wyginięcia, co będzie nieodwracalnym procesem i wielką stratą dla kultury społeczeństw. Aby uniknąć takiej sytuacji, państwa członkowskie Rady Europy sporządziły w 1992 roku Europejską Kartę języków regionalnych lub mniejszościowych. Według karty, „języki regionalne lub mniejszościowe oznaczają języki, które: a) są tradycyjnie używane na określonym terytorium państwa przez obywateli tego państwa tworzących grupę mniejszą liczebnie od pozostałej części ludności tego państwa; b) różnią się od oficjalnego języka (języków) tego państwa; nie obejmuje to ani dialektów oficjalnego języka (języków) tego państwa, ani języków migrantów; c) terytorium, na którym używany jest język regionalny lub mniejszościowy, oznacza obszar geograficzny, na którym wspomniany język jest środkiem komunikowania się takiej liczby ludzi, która uzasadnia przyjęcie różnych środków ochronnych i wspierających, przewidzianych w niniejszej karcie” (Europejska Karta języków regionalnych lub mniejszościowych..., 2009).

Konstytucja stanowi o jednym języku Republiki — języku francuskim, jednakże we Francji występuje wiele języków regionalnych, takich jak: bretoński,

alzacki, baskijski, lotaryński, oksytański czy korsykański. Uznanie tych języków mogłoby zachwiać konstrukcję państwa narodowego, toteż Francja, choć podpisała Europejską Kartę języków regionalnych lub mniejszościowych, to nie ratyfikowała jej.

Język korsykański jest zdecydowanie najbardziej rozpowszechniony (w regionie) na tle innych (wybranych) języków we Francji, co przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Wybrane języki regionalne we Francji

Język regionalny	Liczba ludności w regionie	Osoby posługujące się językiem regionalnym	
		Liczba	%
alzacki	1 700 000	900 000	53
baskijski	250 000	72 000	29
bretoński	1 500 000	172 000	12
kataloński	370 000	126 000	34
korsykański	250 000	150 000	60
prowansalski (franko-prowensalski)	6 000 000	150 000	3
język oil	35 000 000	204 000	1
oksytański	13 000 000	3 000 000	23

Na podstawie: *Le nombre des locuteurs...*, 2014.

Język korsykański, *corsu*, jest jedynym językiem regionalnym, który otrzymał szczególny status w Republice. *Corsu* należy do rodziny języków romańskich i składa się z trzech głównych dialektów: *lingua suprana* na północy, *lingua mizana* w części środkowej i *lingua suttana* na południu (GUEGUEN, 2007: 75). Język korsykański cechują liczne wpływy włoskiego, głównie dialektu tokańskiego. „Aż do czasu francuskiego podboju Korsyka była częścią »świata włoskiego«, podzielonego, ale świadomego jedności geograficznej, kulturowej i lingwistycznej, której językiem wysokim był język tokański. Można mówić o systemie stałej »dyglosji«: dwa języki obecne w życiu społecznym, zaś użycie jednego czy drugiego było zależne od okoliczności. Klasyczne dzieła literatury włoskiej były powszechne w środowisku do tego stopnia, że wpływały na język mówiony i powstawanie nowych przysłów. Wszystko, co miało charakter oficjalny, wyrażane było po włosku” (ARRIGHI, 2008: 508).

Kiedy Korsyka przeszła pod panowanie Francji, język włoski stopniowo był wypierany przez francuski. Republikańska zasada jedności językowej wprowadzana była jednak dość łagodnie na wyspie. Dwujęzyczność (język włoski i język francuski) powoli zastępowano językiem narodowym, przy czym język korsykański nie odgrywał równorzędnej roli (obok francuskiego). O ile w XVIII wieku teksty pisane po korsykańsku dotyczyły głównie tematów satyrycznych i przeznaczonych „dla ludu”, a literatura wysoka pisana była tylko po

francusku i włosku, w drugiej połowie XIX wieku nastąpił przełom. W gazecie „A tramontan”, która zaczęła ukazywać się od 1896 roku, wszystkie tematy, zarówno polityczne, jak i gospodarcze, opisywane były po korsykańsku. Prasa odgrywała istotną rolę w rozbudzaniu tożsamości opartej na wspólnocie języka już w okresie międzywojennym, chociaż prawdziwy rozkwit nastąpił w latach 50. XX wieku wraz z powstaniem czasopisma „U Muntese”. To właśnie w tej gazecie zaczęły ukazywać się roszczenia co do nauczania języka korsykańskiego w szkolnictwie średnim jako drugiego języka obowiązkowego na Korsyce i fakultatywnego we Francji metropolitarnej (ARRIGHI, 2008: 509–510). Wraz z wyodrębnieniem Korsyki jako regionu administracyjnego wzrosło zaangażowanie na rzecz popularyzacji języka korsykańskiego, zwłaszcza dzięki organizacji Lingua Corsa.

Reformy administracyjne wprowadzone mocą ustawy z 1982 roku wyposażyły Zgromadzenie Korsyki w szczególne uprawnienia w dziedzinie nauczania języka korsykańskiego.

Pierwsze regulacje z 1982 roku wprowadziły możliwość dodatkowych zajęć edukacyjnych związanych z nauczaniem języka i kultury na Korsyce. Zgromadzenie Korsyki może przyjąć plan rozwoju nauczania języka korsykańskiego i kultury. Ważnym wydarzeniem było również powstanie w marcu 1982 roku Akademickiej Komisji Języka i Kultury Korsykańskiej (Commission Académique de Langue et Culture Corse).

Ustawa z 1991 roku (Loi Joxe) rozszerzyła kompetencje Zgromadzenia Korsyki w kwestiach dotyczących polityki językowej na wyspie. Zgodnie z jej art. 53 Zgromadzenie przyjmuje plan rozwoju nauczania języka i kultury korsykańskiej. Plan ten ma określać warunki włączenia tego nauczania do programu szkolnego. Drugą istotną kwestią było wyposażenie Zgromadzenia w kompetencję wspierania realizacji programów audiowizualnych w języku korsykańskim.

Od połowy lat 90. prowadzone jest na Korsyce nauczanie dwujęzyczne. Nie wystarcza jednak możliwość nauczania języka korsykańskiego w szkołach i *de facto* funkcjonowanie dwóch języków na wyspie. W 2013 roku przegłosowany został przez Zgromadzenie Korsyki projekt uznania języka korsykańskiego za drugi, obok francuskiego, oficjalny język Republiki Francuskiej, co oczywiście było i jest nie do przyjęcia dla samej Republiki.

Problem języka korsykańskiego to nie tylko trudności związane z uznaniem dwujęzyczności. W przyjętym w 2007 roku przez Zgromadzenie Planie strategicznym zagospodarowania i rozwoju językowego dla języka korsykańskiego na lata 2007–2013 pojawiły się kwestie związane z używaniem *corsu* przez społeczeństwo (FAZI, 2012). Język korsykański jest językiem zagrożonym, czego powodem jest sytuacja demograficzna Korsyki, a nie tylko nieuznawanie go za język oficjalny.

Terroryzm korsykański w walce o tożsamość

Problem Korsyki to nie tylko problem uznania odrębności jej mieszkańców, ale również (a może i przede wszystkim) kwestia metod i środków demonstrowania tejże odrębności.

Terroryzm korsykański związany jest z dwoma elementami. Po pierwsze, z sytuacją gospodarczą wyspy, po drugie zaś, ze specyfiką stosunków społecznych, jakie cechują zbiorowość.

Ze względu na położenie wyspiarskie Korsyki rewolucja przemysłowa z XIX wieku nie objęła swym zasięgiem tej części Francji. Inwestorzy zniechęceni walką pomiędzy klanami byli niechętni rozwijaniu gospodarki na Korsyce. Późniejsza próba włączenia tego regionu do życia gospodarczego (i politycznego) Francji przyniosła fiasko, ponieważ umowa zawarta z władzami klanowymi sprawiła, że stały się one pośrednikami między rdzenną ludnością a nową Republiką, tracąc tym samym możliwość wprowadzenia modelu integracji ludności z peryferii z centrum (DUPOIRIER, 2001: 5 i n.).

Problemy gospodarcze nasiliły się wraz z przybyciem imigrantów z Maghrebu, którzy osiedlali się na wyspie, otrzymując ułatwienia, z których nie mogli skorzystać rdzenni mieszkańcy. Kulminacja niezadowolenia nastąpiła 21 sierpnia 1975 roku podczas wydarzeń, które rozegrały się w Alérii. Edmund Simeoni, lider Action régionaliste corse, zajął winnicę należącą do Pieds Noirs², protestując przeciwko oszustwom finansowym. W wyniku konfrontacji zbrojnej zginęło dwóch żandarmów, a Simeoni został aresztowany, co spowodowało falę agresji i przemocy ze strony ugrupowań regionalistycznych.

Reforma administracyjna i ustanowienie Zgromadzenia pozwoliły partiom regionalnym zaistnieć na scenie politycznej, co tworzy pewien paradoks, ale też i niebezpieczeństwo.

² Termin „*Pieds Noirs*” (‘Czarne Stopy’) używany jest na określenie imigrantów — Francuzów i innych Europejczyków, którzy przybyli do Algierii po kolonizacji Afryki Północnej, jak również tych Europejczyków, którzy urodzili się w Algierii w latach 1830–1962. Geneza pojęcia jest dość niejednoznaczna. W literaturze odwołuje się często do dwóch jego wyjaśnień. Po pierwsze, Czarnymi Stopami nazywani byli żołnierze francuscy noszący czarne obuwie (w odróżnieniu od bosych autochtonów), którzy przybyli w 1830 r. do Algierii. Drugie wyjaśnienie związane jest z czarnymi stopami, które zabarwiały się na skutek deptania winogron podczas winobrania. W 1962 r. populacja europejska opuściła Algierię, udając się głównie do Francji, ale i do m.in.: Izraela, Quebecu, Hiszpanii, Stanów Zjednoczonych, Australii, Argentyny (MOHAND-AMER, BENZENINE, réd., 2012: 209–210). W okresie od marca do września 1962 r. prawie 700 tys. *Pieds Noirs* opuściło Algierię (70% ogółu ludności francuskiej w Algierii). We Francji *Pieds Noirs* uznawani byli za repatriantów, pomimo że większość z nich po raz pierwszy znalazła się na terytorium państwa francuskiego (GONIN, 2012).

Francja skutecznie opiera się tendencjom, które przybierają coraz większe rozmiary w Europie — rozwojowi regionalizmów i uznaniu odrębności regionalnej. Korsyka jest jedynym regionem o tak szerokich kompetencjach, ale dalsze ustępstwa Centrum wobec peryferyjnego regionu wydają się niemożliwe. W republikańskiej Francji nie ma miejsca na dwa narody (a zatem naród korsykański nie zostanie uznany) ani na dwa języki (przynajmniej nie na oficjalne). Jakiegokolwiek kolejne ugody osłabiłyby wizerunek silnego państwa „w oczach” innych regionów, które również domagają się uznania swoich praw, nie czynią tego jednak w sposób, w jaki robią to ugrupowania nacjonalistyczne na Korsyce.

Tożsamość Korsyki winna być pielęgnowana przez jej mieszkańców poprzez dbałość o rozwój kultury, języka, obyczajów, jednakże zagrożeniem dla wyspy jest widoczny spadek demograficzny i rozproszenie ludności korsykańskiej.

Bibliografia

- ARRIGHI J.-M., 2008: *Langue corse : situation et débats*. « Ethnologie française », Vol. 38, n° 3, s. 507—516.
- BASZKIEWICZ J., 1993: *Nowy człowiek, nowy naród, nowy świat. Mitologia i rzeczywistość rewolucji francuskiej*. Warszawa, Państwowy Instytut Wydawniczy.
- BERNARD M., 2002: *Les statuts de la Corse*. « Cahiers du Conseil constitutionnel », n° 12. Dostępne w Internecie: <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/nouveaux-cahiers-du-conseil/cahier-n-12/les-statuts-de-la-corse.52101.html> [data dostępu: 20.08.2014].
- BOKSZAŃSKI Z., 1990: *Pojęcie tożsamości jednostki a interakcjonizm współczesny*. W: W. KWAŚNIEWICZ, red.: *Orientacje teoretyczne we współczesnej socjologii*. Kraków, Uniwersytet Jagielloński.
- Discours de Philippe Séguin contre le traité de Maastricht*, 1992. Dostępne w Internecie: <http://www.agoravox.fr/actualites/europe/article/discours-de-philippe-seguin-contre-145742> [data dostępu: 08.08.2014].
- DUPOIRIER E., 2001: *La question de l'identité et des partis régionalistes en Corse*. Dostępne w Internecie: <http://www.recerca.net/bitstream/handle/2072/1275/ICPS190.pdf?sequence=1> [data dostępu: 01.09.2014].
- Etudes et intégration. Faire connaître les valeurs de la République. Les élus issus de l'immigration dans les conseils municipaux (2001—2008)*, 2009. Rapport au Premier ministre, septembre, La documentation française. Dostępne w Internecie: <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/094000180/0000.pdf> [data dostępu: 30.08.2014].
- Europejska Karta języków regionalnych lub mniejszościowych, sporządzona w Strasburgu dnia 5 listopada 1992 r., 2009. „Dziennik Ustaw”, nr 137, poz. 1121.
- FAZI A., 2012: *Du statut juridique de la langue corse*. Conférence organisée par le PNC Ghjuventù — A lingua corsa : ufficializzazione? —, Corte, 9 février 2012. Dostępne

- w Internecie: http://www.google.pl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.wmaker.net%2Fandrefazi%2Fattachment%2F363581%2F&ei=6YrSVLb-EJLXauv9gIgH&usg=AFQjCNFQRnc1R6ET4_gTf_agqu10YQUcrg&sig2=Wi-Cm_kboFGrtimJjB7jAg&bvm=bv.85142067,d.d2s&cad=rjt [data dostępu: 01.02.2015].
- FILIPPOVA E., 2008: *La Corse : une voix à part dans le concert français ?* « Ethnologie française », Vol. 38, n° 3, s. 397—405.
- FRANCHINI PH., 2001: *Les Corses*. Paris, Le Cavalier bleu.
- GONIN J.-M., 2012: *Les pieds-noirs, 50 ans après*. « Le Figaro », 08.02.
- GUEGUEN R., 2007: *Les langues d'Europe : le français au coeur des langues d'Europe : l'espéranto au coeur des langues d'Europe*. Paris, Armand Colin.
- GUSDORF G., 1987: *Le cri de Valmy*. « Communications », n° 45, s. 117—155.
- Konstytucja Francji*, 2005. Tłum. W. SKRZYDŁO. Wyd. 2. uaktual. Warszawa, Wydawnictwo Sejmowe.
- KUCZYŃSKI M., 2001: *Krwawiąca Europa. Konflikty zbrojne i punkty zapalne w latach 1990—2000. Tło historyczne i stan obecny*. Warszawa, Dom Wydawniczy Bellona.
- LEFEVRE M., 2002: *Langue, terre et territoire en Corse*. « Hérodote », n° 2, s. 40.
- Le nombre des locuteurs est celui inscrit par le Comité consultatif pour la promotion des langues régionales et de la pluralité interne dans son rapport de 2013, 2014*. Dostępne w Internecie: http://www.axl.cefanelaval.ca/europe/france_tablo_region.htm [data dostępu: 10.09.2014].
- MOHAND-AMER A., BENZENINE B., réd., 2012: *Le Maghreb et l'indépendance de l'Algérie*. Paris, Karthala.
- PALECZNY T., 2008: *Socjologia tożsamości*. Kraków, Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne.
- Quelles sont les valeurs qui fondent notre République?*, 2014. Dostępne w Internecie: http://www.elandescitoyens.org/Files/valeurs_fondatrices_de_la_republique.pdf [data dostępu: 10.09.2014].
- ROULAND O., 1991: *Aux confins du droit: anthropologie juridique de la modernité*. Paris, Odile Jacob.
- SIEYÈS E.J., 2002: *Qu'est-ce que le Tiers état?* Paris, Éditions du Boucher.
- ŚLUSARCZYK Z., SZYJKO C.T., 2010: *Rola administracji publicznej we wdrażaniu funduszy strukturalnych Unii Europejskiej*. Warszawa, Wydawnictwo ISM UNIPT.
- ŻELAZNY W., 2006: *Etniczność: ład — konflikt — sprawiedliwość*. Poznań, Wydawnictwo Poznańskie.

Renata Jankowska

Corsican identity and the republican values in France

Summary

The Jacobean concept of *état-nation* is an important element of the republican model of the French state. Constitutional guarantee of the integrity of the Republic (with a simultaneous occurrence of a significant number of minorities) is confronted with the idea of regionalism and a need to recognize regional identities. Corsica comprises a unique example. The region enjoys a special status, which, however, does not limit the aspirations of the Corsican terrorist separatist movements trying to win further concessions from the Center for the peripheral region. It seems that further concessions have weakened the situation in the country in the eyes of other regions which demand respect for their rights as well; nonetheless, they strive for that in completely different ways than the nationalist movements in Corsica.

Renata Jankowska

Identité corse à l'égard des valeurs républicaines

Résumé

La conception jacobine d'« état-nation » est un élément significatif du modèle républicain de l'État français. Malgré la présence d'un grand nombre de minorités en France, la garantie constitutionnelle de l'indivisibilité de la République est juxtaposée à l'idée de régionalisme et au besoin d'accepter les identités régionales. La Corse constitue ici un cas particulier. Cette région profite d'un statut exceptionnel dans la République, ce qui n'entrave pas les tendances séparatistes des groupements corses à caractère terroriste qui essaient d'extorquer à l'Hexagone de nouvelles concessions concernant cette région périphérique. Il paraît que ces nouvelles concessions pourraient affaiblir l'image de l'État puissant « aux yeux » des autres régions qui, elles aussi, exigent la reconnaissance de leurs droits, sans le faire toutefois de la même façon que les groupements nationalistes en Corse.